

III Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (11-12 червня 2020 року)

2. Істоміна В.В. Інституційні передумови ринкового обороту земель в Україні/Істоміна В.В.//Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених, аспірантів та студентів «Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади: стан, проблеми та перспективи їх вирішення». – Київ, 2016. – С. 232-235.

3. Данкевич В.Є. Інституційне забезпечення трансформації земельних відносин в умовах європейського вибору [Електронний ресурс] / В.Є. Данкевич // Аграрна політика та сільський розвиток. – 2016. – Режим доступу: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/6348/1/VZNAU_2016_1_2_3-13.pdf.

4. Закон України «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – 2003. - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2242-14>.

5. Закон України «Про внесення змін до розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України веб-портал. – 2015. - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2666-19>.

Стратічук Н.В.

к.е.н., доцент

Херсонського державного аграрного університету

м. Херсон, Україна

ВПЛИВ ЗМІН КЛІМАТУ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Як доводять численні наукові дослідження екосистема нашої планети знаходиться під загрозою. Природні механізми, які управляють кліматом Землі, а також існування всіх видів живих істот все сильніше розбалансується. Наша планета переживає безпрецедентне глобальне потепління, на що однозначно вказує безліч досліджень, проведених в останні 25 років декількома всесвітньо відомими поважними організаціями, такими, наприклад, як ІРСС.

Вплив на глобальні процеси зміни клімату є невід'ємною складовою сталого розвитку сучасної цивілізації. Пошук шляхів та реалізація проектів, спрямованих на пом'якшення антропогенного (тобто людського) впливу на зміну клімату стає одним з ключових напрямків сталого розвитку.

Питання сталого розвитку та зміни клімату при формуванні цілей та завдань розвитку країн, регіонів, континентів та цивілізації в цілому виходять на перший план з позицій збереження існування людства на найближчий (в межах одного покоління) проміжок часу.

III Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (11-12 червня 2020 року)

Для України, яка перебуває в пошуку „свого шляху“, дуже важливо не припуститися принципових помилок у виборі напрямку цього шляху. Ризик полягає в тому, що значно легше надати перевагу зовні привабливому економічному розвитку, без урахування в єдиній, цілісній моделі, якою є модель сталого розвитку, екологічної і соціальної складової.

В Україні нераціональне господарське освоєння територій, штучне обводнення ґрунтів призвели до активізації повеней, процесів зсуву і осідання, підтоплення і засолення значних територій і, одночасно, до зникнення більш як 1000 малих річок. Тому втілення концепції сталого розвитку нашої держави вимагає напруженої роботи і консолідованих зусиль політиків, управлінців, учених і всього населення України.

Україна характеризується сприятливим кліматом для життєдіяльності людини. Проте особливості місцезоположення, розвиток атмосферних процесів створюють умови для виникнення стихійних метеорологічних явищ, які приймають іноді катастрофічний характер і приносять значні збитки [1].

За даними гідрометслужби, за попередні десять років зафіксовано 3384 випадки лише стихійних метеорологічних явищ, або в середньому 170 на рік. В Україні за рік в середньому фіксують від 100 до 200 стихійних явищ, до яких відносяться сильні зливи, затяжні дощі, смерчі і шквали. Кожні 10 років кількість стихійних явищ в Україні збільшується приблизно на 4%. Найбільш поширеними стихійними метеорологічними явищами в Україні є дуже сильний дощ (47%), сильний вітер (14%) та дуже сильний снігопад (8,5%) [2].

Найбільш катастрофічними для України протягом останніх десятиліть були паводки у Закарпатті у березні 2001 р. та липні 2008 р., сильні снігопади по всій території України, урагани у Вінницькій, Івано-Франківській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій та Чернівецькій областях України у 2000 р., на Сумщині у травні 2013р., на Одещині у травні 2017р.

Результати наукових досліджень, проведених за останні роки, свідчать, що зміна клімату в Україні помітно впливає на сільське господарство [3].

При прогнозуванні для оцінки вразливості природних ресурсів та секторів економіки України було використано надані Національним центром атмосферних досліджень США (NCAR) дані розрахунків за моделями загальної циркуляції атмосфери та океану (МЗЦ). При цьому розглядалися такі моделі: GISS-модель Інституту Годдарда з космічних досліджень США, GFDL - модель Лабораторії геофізичної гідродинаміки США, CCCM - модель Канадського кліматичного центру, UKMO - модель Метеорологічного бюро Об'єднаного Королівства. Дані розрахунків за перерахованими моделями відносяться до стану рівноваги, тобто є оцінками кліматичних умов при «одномоментному» подвоєнні концентрації в атмосфері. Більш реалістичним можна вважати моделювання в перехідному стані, а саме умовах, коли концентрація CO₂ підвищується поступово (зокрема на 1 % в рік) [4].

III Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (11-12 червня 2020 року)

Вірогідна зміна клімату може помітно вплинути на сільськогосподарське виробництво України. При цьому зараз ступінь готовності галузі до впровадження заходів по адаптації до очікуваних змін достатньо низька. Суттєвим фактором, який впливає на сільське господарство, є процес децентралізації та перетворення відносин власності в аграрній сфері.

Головною зерновою культурою в Україні є озима пшениця, в загальному обсязі виробництва вона займає близько 50%.

Зона гарантованого вирощування озимої пшениці в умовах потепління клімату може зсунутись в більш високі широти, на територію західного Полісся та правобережного Лісостепу. За орієнтовними оцінками, в цьому випадку її частка в структурі зернових може зменшитись до 20-25%. При цьому складаються умови для збільшення посівів ячменю, вівса, кукурудзи, зернобобових (до 20%), а також суттєвого збільшення обсягів вирощування фуражного зерна, розширення посівів багаторічних трав.

Така ситуація буде сприяти формуванню зони інтенсивного молочного тваринництва в західному Поліссі та правобережному Лісостепу, а також м'ясного тваринництва в степових регіонах України.

Слід врахувати, що для забезпечення населення хлібопродуктами буде необхідно виділити 5,1-5,3 млн. т зерна. Отже, зросте попит на зерно твердої пшениці.

Результати досліджень свідчать, що зміна агротехніки вирощування озимої пшениці, в тому числі передпосівної обробки ґрунту, строків посіву рослин, глибини посадки насіння, кількості посадочного матеріалу, чергування попередників, застосування різних засобів хімічної обробки ґрунту, не забезпечує достатнього підвищення врожайності культури та зниження собівартості її виробництва. Позитивний ефект, тобто збільшення обсягу виробництва можливо отримати лише при оптимальному збільшенні внесеної кількості мінеральних добрив.

У степовій зоні за сценарієм на основі моделі СССМ можна підвищити якість та урожайність культури 10-20%, збільшуючи для цього дози внесених мінеральних добрив (азотних, фосфорних, калійних). При цьому зросте продуктивність стеблини та маса зерна в колосі в результаті формування в ньому більшої кількості зерен, та в цілому поліпшиться якість зерна. Слід також відзначити, що головна прибавка врожаю (7-15%) досягається в першу чергу за рахунок збільшення кількості внесених азотних добрив.

При кліматичних умовах за сценарієм на основі УКМО також можна підвищити врожайність озимої пшениці шляхом збільшення дози внесених мінеральних добрив, в основному також азотних. Збільшення кількості азотних добрив дає прибавку врожаю на 3-6 ц/га (1-6%).

Таким чином, адаптаційні можливості культур, при зберіганні вітчизняних сортів та сучасних технологій їх вирощування, збільшується при оптимальному збільшенні внесення комплексу мінеральних добрив. Однак

III Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (11-12 червня 2020 року)

збільшення кількості внесення комплексу мінеральних добрив підвищить собівартість виробництва 1 центнера озимої пшениці, за попередніми оцінками, на 20-30 доларів США порівняно з сучасним рівнем.

Стабільний рівень виробництва зерна та зниження його собівартості при зміні кліматичних умов в Україні можливо забезпечити, створюючи нові вітчизняні сорти з високою адаптаційною здатністю.

Актуальною залишається необхідність комплексу досліджень за наступними основними напрямками: розробка систем землеробства з підвищеними ґрунтозахисними та вологозберігаючими функціями, орієнтованими на застосування контурно-меліоративної організації територій, використання ресурсоощадливих технологій та дослідження процесів ґрунтоутворення, розробка заходів по збереженню родючості ґрунтів, захисту їх від процесів водної та вітрової ерозій, засолення, осолонцювання, підтоплення та інших деградаційних процесів.

У теперішній час в Україні формуються головні принципи державного регулювання в аграрній сфері. Це стосується, в першу чергу, формування нормативно-правової бази розвитку земельної реформи, розробки економічно обґрунтованих заходів по формуванню оптимальної структури земельних угідь, вдосконалення автоматизованої системи державного кадастру та моніторингу земель, програми розвитку агропромислового комплексу та реалізації Стратегії сталого розвитку "Україна—2020".

Список літератури

1. Єремєєв В., Єфімов В. *Регіональні аспекти глобальної зміни клімату: // Вісник Національної академії наук України. 2003. № 2. с.14-19.*
2. *Кожні 10 років кількість стихійних явищ в Україні збільшується на 4% Електронний ресурс. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kazhdye-let-kolichestvo-stihiynyh-vleniy-1436529195.html>*
3. Бойченко С, Волощук В., Дорошенко І. *Глобальне потепління та його наслідки на території України // Український географічний журнал. 2000. №2. с.59-68.*
4. *Україна та глобальний парниковий ефект. – Кн. 2. Вразливість і адаптація екологічних та економічних систем до змін клімату / І.Ф. Гожик, Ж.Л. Ємельянова, І.В. Трофимова, АЛ. Шерешевський / За ред. В.В. Васильченка, М.В. Рацуна, І.В. Трофимової. К., 1998. 208 с.*